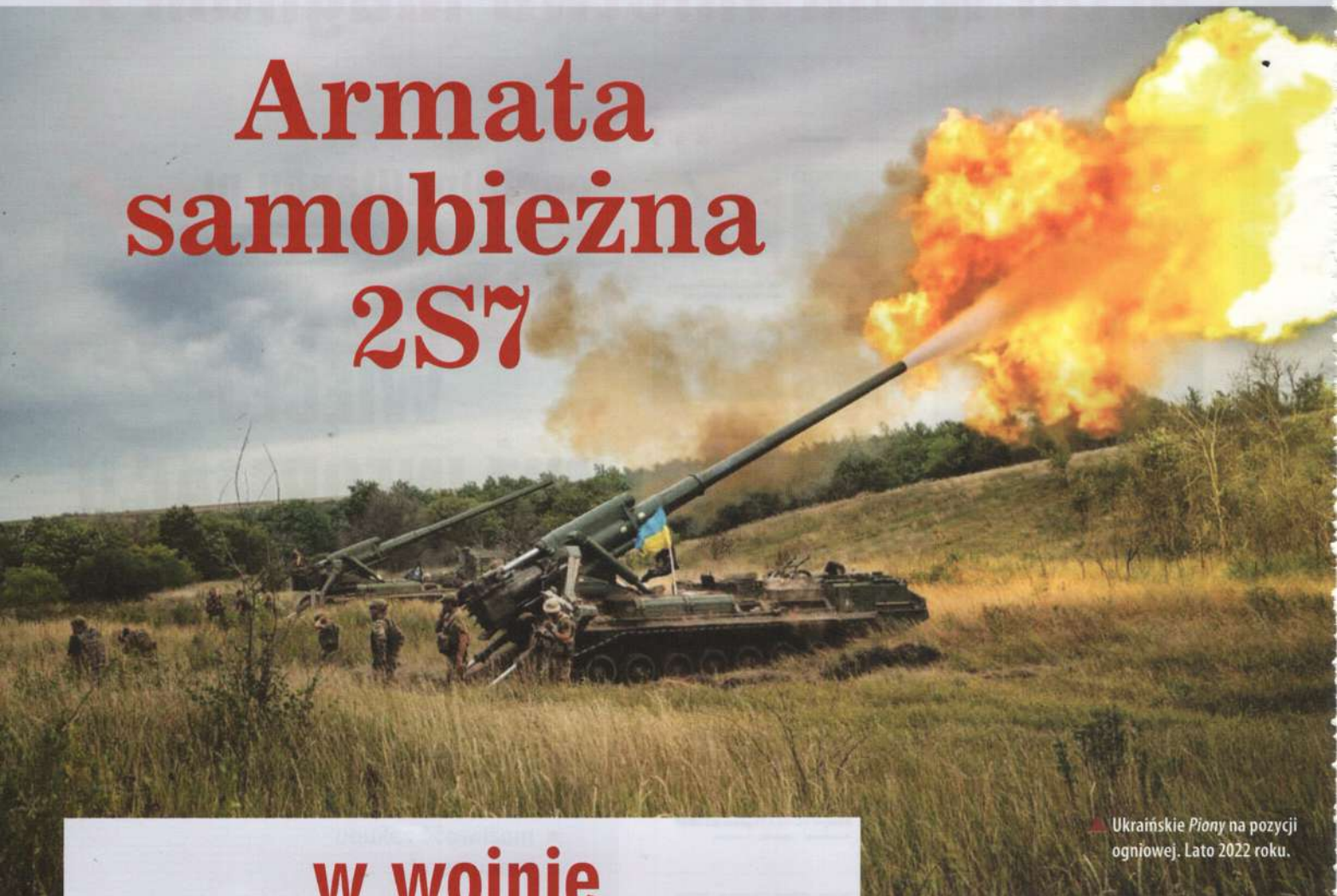

Armata samobieżna 2S7

▲ Ukraińskie Piony na pozycji ogniowej. Lato 2022 roku.

w wojnie rosyjsko-ukraińskiej

ANDRIJ KIKAWSKYJ

ANDRIJ CHARUK

W drugiej połowie lat 60. XX wieku, po okresie niekwestionowanej dominacji systemów raketowych, artyleria lufowa została „zrehabilitowana” w oczach najwyższego kierownictwa ZSRR. W latach 1967–1969 rozpoczęto prace nad stworzeniem serii samobieżnych systemów artyleryjskich różnych kalibrów i przeznaczenia. Główny Zarząd Rakietowy i Artyleryjski Ministerstwa Obrony ZSRR (ros. Главное ракетно-артиллерийское управление, GRAU) nadał pracom eksperymentalnym i projektowym kody oparte na nazwach kwiatów, a powstałe w ten sposób wzory artylerii samobieżnej otrzymały indeksy „2S”.

Wstępny projekt samobieżnego systemu artyleryjskiego kalibru 203,2 mm typu zamkniętego (z instalacją armaty w przedziale całkowicie opancerzonym) był gotowy wiosną 1967 roku. Ówczesny minister obrony ZSRR, marszałek Andrej Greczko, skrytykował go ze względu na jego duży rozmiar i miał powiedzieć: „co to za stodoła?”. Niemniej jednak propozycja stworzenia ciężkiego działa

Zaprojektowana przede wszystkim jako środek do przenoszenia taktycznej amunicji jądrowej, armata samobieżna 2S7 okazała się bardzo skuteczna także w działaniach konwencjonalnych.

W trwającej już od roku pełnoskalowej wojnie rosyjsko-ukraińskiej 2S7 jest aktywnie wykorzystywana przez obie strony. Kaliber 203 mm pozwala na klasyfikację tej armaty jako jednego z najpotężniejszych środków lufowych wykorzystywanych na tym polu walki.

samobieżnego spotkała się z zainteresowaniem wojska, a w grudniu 1967 roku rozpoczęto prace naukowo-badawcze mające na celu określenie podstawowych cech i układu nowego systemu.

Opracowanie armaty samobieżnej, która otrzymała indeks 2S7 i kryptonim *Pion*, zostało przeprowadzone przez Leningradzkie Kirowskie Zakłady, działo 2A44 zostało zaprojektowane w biurze konstrukcyjnym CKB-3 „Titan” z dalszą jego produkcją w zakładach „Barykady” w Wołgogradzie. Dla systemu wytypowano model z otwartą instalacją działa. Załoga podczas przemarszu znajdowała się wewnątrz opancerzonego kadłuba, ale pod-

czas strzelania z armaty obsługiwała ją na zewnątrz. Podwozie działa oparto o konstrukcję czołgu T-80, ale silnik W-46-1 zaczerpnięto z T-72.

W 1975 roku system został przyjęty do uzbrojenia Armii Radzieckiej. Dwa lata później opracowano do niego taktyczną amunicję nuklearną. Zgodnie z planami radzieckiego dowództwa, *Pion* miał wejść na uzbrojenie dywizjonów artylerii Odvodu Naczelnego Dowództwa i zastąpić holowane haubice B-4M kal. 203 mm. Od 1986 roku produkowano zmodernizowaną odmianę 2S7M *Małka*, która różni się silnikiem W-84B, udoskonalonym mechanizmem ładowania, zwiększo-

ną z 4 do 8 pocisków jednostką ognia oraz zmniejszoną z 7 do 6 osób liczebnością obsługi. Produkcja armat 2S7/2S7M trwała w latach 1975–1990 i zamknęła się w liczbie około 500 egzemplarzy.

Pomijając rolę nosiciela taktycznej broni jądrowej, armata 2S7 doskonale spełniała rolę „długiej ręki” w konwencjonalnych działaniach bojowych. Maksymalna donośność przy strzelaniu zwykłym pociskiem odłamkowo-burzącym sięgała 37,5 km, a pociskiem z dodatkowym napędem raketowym – jeszcze o 10 km więcej. Pocisk ważący 110 kg dysponował oczywiście dużą siłą rażenia.

SLUŻBA

Działa samobieżne 2S7/2S7M były używane przez dywizjony artylerii samobieżnej brygad artylerii dużej mocy Odwołu Naczelnego Dowództwa Wojsk Lądowych ZSRR. Standardowy dywizjon miał w swoim składzie trzy baterie, w każdej cztery działa samobieżne 2S7 (w sumie 12 armat). Każda brygada miała dwa dywizjony 2S7 i dwa moździerze samobieżnych 2S4 *Tulipan*, ale te ostatnie w praktyce często zastępowano i tak właśnie działami 2S7.

W końcu 1990 roku Armia Radziecka dysponowała sześcioma brygadami armat 2S7 w obszarze objętym Traktatem o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (tzn. w części europejskiej ZSRR), po jednej w Leningradzkim, Moskiewskim, Nadbałtyckim, Białoruskim, Przykarpackim i Odeskim Okręgu Wojskowym. Warto dodać, że z Zachodniej Grupy Wojsk rozlokowanej w NRD takie działa zostały wycofane jeszcze w 1989 roku.

W odróżnieniu od wielu innych wzorów uzbrojenia Armii Radzieckiej, armat samobieżnych 2S7 nie używano w wojnie w Afganistanie. Natomiast zostały wykorzystane podczas rosyjskich działań prowadzonych w Czeczenii. W tzw. drugiej wojnie czeczeńskiej w latach 1999–2000 uczestniczyły po-

▲ Ukraińskie armaty 2S7 w składnicy 1448. Centralnej Bazy Uzbrojenia Artylerii (Orzew, obwód rówieński).

doddziały 45. Brygady Artylerii Dużej Mocy (BArtDM). Ogniem armat 2S7 niszczone czeczeńskie bunkry i inne cele.

Jako pierwsze z zagranicy *Piony* otrzymały państwa z Układu Warszawskiego – Czechosłowacja i Polska. W latach 1987–1989 do pierwszego z tych krajów dostarczone 12 egzemplarzy 2S7. Po rozpadzie Czechosłowacji w 1993 roku dziewięć 2S7 trafiło do Czech, a trzy na Słowację. Już w 1994 roku przekazane zostały do rezerwy i faktycznie wycofane ze służby. W 2000 roku 12 dział 2S7 Czechy sprzedały do Angoli. Uwzględniając, że dysponowały one tylko dziewięcioma takimi armatami, a jedną pozostawiono w muzeum, prawdopodobnie cztery 2S7 trafiły do Angoli z innego kraju, ale za pośrednictwem Czechów. Od 1985 roku osiem dział 2S7 znajdowało się na uzbrojeniu Wojska Polskiego, najpierw w 5. Brygadzie Artylerii Armat, a potem w 23. Śląskiej Brygadzie Artylerii w Bolesławcu. Wycofane zostały ze służby jako sprzęt nietypowy w 2006 roku.

Po rozpadzie ZSRR, armaty 2S7 oprócz Rosji zostały odziedziczone przez Ukrainę,

Białoruś i Uzbekistan. Białoruś dysponowała ich jedną brygadą, liczącą 48 takich armat. Liczba ta stopniowo malała aż do 2010 roku, kiedy to *Piony* definitywnie wycofać miano z jednostek armii białoruskiej. Na terenie Uzbekistanu również znajdowało się 48 armat *Pion*, które wycofano na teren tego państwa (wówczas jeszcze republiki w składzie ZSRR) w latach 1990–1991. Jednak brak jest wiarygodnych informacji o ewentualnej służbie 2S7 w armii Uzbekistanu. Warto dodać, że dwa państwa byłego ZSRR pozyskały armaty *Pion* w XXI wieku. Gruzja kupiła pięć 2S7 w Ukrainie w 2007 roku. Zostały one zniszczone przez wojska rosyjskie podczas działań w sierpniu 2008 roku. Z kolei 12 używanych *Pionów* w latach 2008–2009 kupił w Rosji Azerbejdżan.

UKRAIŃSKIE PIONY

W momencie proklamowania niepodległości Ukrainy, na jej terenie znajdowały się dwie brygady wyposażone w armaty samobieżne 2S7: 184. BArtDM z garnizonem w Berezivce (obwód odeski) i 188. BArtDM z Jemilczynie (obwód żytomierski). Każda z nich dysponowała 48 armatami. Ogólna liczba *Pionów* w Wojskach Lądowych Ukrainy wyniosła 99 egzemplarzy (w tym trzy w jednostkach szkolnych). Wkrótce, podczas redukcji Sił Zbrojnych Ukrainy, 184. Brygada została rozwiązana. Druga z brygad pozostawała w składzie Wojsk Lądowych do 2004 roku, po czym również została rozwiązana. Na dekadę armaty *Pion* zniknęły ze stanu Wojsk Lądowych, pozostając w składnicach sprzętu.

◀ Armaty samobieżne 2S7 ze składu 43. Samodzielnej Brygady Artylerii podczas parady z okazji Dnia Niepodległości. Działa transportowane są na naczepach niskopodwoziowych holowanych przez ciągniki KrAZ-6446 (28 sierpnia 2018 rok).

▲ Załadunek pocisku do ukraińskiej armaty 2S7. W ukraińskiej armii odczuwalny jest brak amunicji kal. 203 mm, z kolei Rosjanie zwracają uwagę, że *Pion/Malka* nie posiada pocisków precyzyjnych (korygowanych).

Agresja Rosji, która rozpoczęła się w 2014 roku, przyczyniła się do powrotu *Pionów* do jednostek bojowych. W listopadzie 2014 roku rozpoczęto proces przywracania ich sprawności. Pierwsze 2S7 naprawiano w warsztacie remontowym 1448. Centralnej Bazy Uzbrojenia Artylerii (ukr. Центральна артилерійська база озброєнь) przy aktywnym wsparciu Dowództwa Operacyjnego „Północ”. Odrastrowane armaty trafiły na wyposażenie nowo utworzonego 5. dywizjonu artylerii samobieżnej haubic (dash; ukr. гаубичний самохідний артилерійський дивізіон, ГСАДн) w składzie 26. Samodzielnej Brygady Artylerii (SBArt; ukr. окрема артилерійська бригада). Po osiągnięciu wstępnej gotowości bojowej, w grudniu 2014 roku jednostka ta została zreorganizowana w 198. samodzielny dywizjon dużej mocy (sddm; ukr. окремий дивізіон великої потужності) i podporządkowana 6. Szkolnemu Pułkowi Artylerii, który wchodził w skład 169. Centrum Szkoleniowego Wojsk Lądowych. Jednak już w styczniu 2015 roku 6. Pułk rozwiązano, aby na jego bazie utworzyć nową jednostkę wojskową – 43. Samodzielną Brygadę Artylerii Dużej Mocy (SBArtDM; ukr. окрема артилерійська бригада великої потужності). Dawny 5. dash stał się podstawą 43. Brygady i już w jej składzie został przemianowany na 191. dywizjon artylerii samobieżnej armat (dasa; ukr. гарматний самохідний артилерійський дивізіон). Dowódcą dywizjonu został major Jurij Juła. Pod dowództwem podpułkownika Olega Puczyna w Diwyczkach (obwód kijowski) rozpoczęto formowanie dwóch kolejnych dywizjonów armat 2S7. Remonty dział samobieżnych dla nich przeznaczonych przeprowadziło przedsiębiorstwo państwowe „Szepetowskie Za-

kłady Remontowe”. Dowództwo starało się przydzielić do tych jednostek jednych z najlepszych oficerów, pomimo braku profesjonalnie wyszkolonego personelu. Pułkownicy Iwan Lisowij i Oleksandr Danyliuk zasługują na uznanie za szybkie i wysokiej jakości formowanie jednostek uzbrojonych w działa 2S7 *Pion*.

Jesienią 2014 roku podjęto decyzję o wysłaniu armat 2S7 w strefę operacji antyterrorystycznej, prowadzonej w Donbasie. Pod koniec listopada na doniecki kierunek wysłano trzy armaty *Pion*. Odbywało się to w warunkach ścisłej tajemnicy i tylko bardzo wąskie grono w wyższym dowództwie wiedziało o zadaniach artylerzystów i rozmieszczeniu stanowisk ogniowych. To właśnie te *Piony* uderzyły w prawie już zniszczony stary terminal donieckiego lotniska w nocy z 4 na 5 grudnia 2014 roku, eliminując ostrzałem znaczne siły wroga i ostatecznie go niszcząc. Wskutek tego nieprzyjaciel został zmuszony do opuszczenia terminalu.

Dwie kolejne baterie 2S7 przybyły w rejon operacji antyterrorystycznej 17 stycznia 2015 roku. Rozmieszczone zostały w pobliżu osady Oczeretyno. Praca bojowa *Pionów* rozpoczęła się natychmiast po przybyciu, personel nawet nie zdążył rozłożyć obozu. Działania te prowadzono na rzecz obrońców lotniska w Doniecku. Podczas pobytu w strefie operacji antyterrorystycznej dywizjon dział samobieżnych 2S7 został podporządkowany dowództwu odcinka „D”. Po opuszczeniu lotniska w Doniecku przez wojska ukraińskie, dywizjon 2S7 został przesunięty na kierunek debalcewski. Tam ukraińscy artylerzyści przeprowadzili z zaskoczenia ostrzał na koncentrujące się siły wroga. Po wyko-

naniu zadania przemieszczono się do osady Grodiwka, gdzie ostrzelano przeciwnika na podejściach do lotniska w Doniecku.

Kiedy rozpoczął się odwrót wojsk ukraińskich spod Debalcewa, baterie 2S7 ubezpieczały wycofanie 128. Samodzielnej Brygady Piechoty Górskiej. Biorąc pod uwagę znaczny zasięg ognia i brak środków do walki przeciwbaterijnej ze strony przeciwnika, ukraińskie *Piony* działały w praktyce bezkarnie. Pierwsza strata ukraińskiej armaty 2S7 nastąpiła zimą 2015 roku w wyniku wybuchu pocisku w lufie. Wskutek tego, niestety, zginęło trzech żołnierzy. Pierwsza tura operacyjna armat 2S7 w Donbasie trwała do września 2015 roku. Później, w zależności od przydzielonych zadań, na zasadzie rotacji lokowano w strefie walk jedną baterię *Pionów*. Ponieważ użycie artylerii w strefie działań antyterrorystycznych zostało ograniczone porozumieniami mińskimi, działa 2S7 rozmieszczono w pobliżu linii frontu, w tzw. rejonach wycofania artylerii. Artylerzyści gotowi byli wesprzeć ukraińskie jednostki piechoty w przypadku eskalacji działań wojennych.

Strukturę 43. Brygady (w 2015 roku pozbawiono ją przydomku „dużej mocy” i nazwano po prostu 43. Samodzielną Brygadą Artylerii) stopniowo rozbudowywano. Liczba dywizjonów armat 2S7 wzrosła do czterech (12 *Pionów* w każdym), utworzono dywizjon rozpoznania artyleryjskiego, kompanię remontową, kompanię logistyczną, połowy węzeł łączności oraz punkt medyczny. Do składu brygady włączono również 45. samodzielny batalion piechoty zmotoryzowanej, który w 2016 roku zreorganizowano w batalion ochrony. W 2017 roku w składzie brygady utworzono 209. samodzielny dywizjon przeciwpancerny (takie dywizjony są w każdej ukraińskiej brygadzie artylerii). Ulokowano go w mieście Pyriatyn (obwód połtawski), a dowództwo brygady i wszystkie inne pododdziały pozostawiono w Diwyczkach. 14 października 2020 roku 43. SBArt otrzymała imię hetmana Tarasa Triasyła. Od tego czasu w brygadzie pojawiło się oficjalne motto – „Битися, а не журитися!” („Walczyć, a nie narzekać!”). Bardzo popularne stało się również motto nieoficjalne – „3 нами Бог і чотири дивізіони 2С7!” („Z nami Bóg i cztery dywizjony 2S7!”).

Ukraińskie *Piony* od samego początku rosyjskiej inwazji na pełną skalę, zapoczątkowaną 24 lutego 2022 roku, biorą aktywny udział w walkach. W pierwszych, najbardziej ciężkich dniach bitwy o Kijów, jeden dywizjon 43. SBArt z dwunastką 2S7 stanowił trzon artylerii obrońców stolicy – oprócz niego dysponowano w tym momencie tylko baterią salutową (sześć haubic D-30 kal. 122 mm). Walki w okolicach Kijowa w koń-

cu lutego charakteryzowały się dużym nęciem – zużycie pocisków dla 2S7 sięgnęło stu dziennie na każdą lufę. Tym samym dywizjon 43. SBArt mocno i dzielnie przyczynił się do powstrzymania natarcia rosyjskiego na kierunku północnym. Inne pododdziały ukraińskich *Pionów* walczyły na kierunku południowym i w okolicach Charkowa. Podczas ofensywy charkowskiej (6–12 września 2022 roku) kilka działających tam armat 2S7 wystrzeliwało średnio do 50 pocisków dziennie na każdą lufę.

W dniu 11 listopada 2022 roku wojska ukraińskie wyzwoliły Chersoń spod okupacji rosyjskiej. Poprzedziła to kilkumiesięczna kontrofensywa na południowej części frontu. We wrześniu i październiku Siły Zbrojne Ukrainy odbiły od okupantów kilkadziesiąt wsi i miasteczek. Artyleria odegrała w tym szczególną rolę. Dzięki jej aktywności okupanci stracili mosty i drogi służące do transportu żywności i amunicji, magazyny z amunicją oraz stanowiska dowodzenia. Armaty 2S7 były używane punktowo i bardzo ostrożnie ze względu na brak pocisków. Do ostrzałów wybierano najważniejsze cele. *Piony* wykonywały zadania parami, na wezwanie szybko zajmowano pozycje ogniowe, oddawano strzały i wycofywano się. Zdarzały się przypadki, że po 20 minutach rosyjskie pociski kasetowe leciały w miejsce, gdzie znajdowała się wcześniej pozycja ogniowa *Pionów*. Rosjanie aktywnie używali rozpoznawczych powietrznych bezzałogowców, więc działa *Pion* nieustannie zmieniały pozycje. Przemarsze odbywały się wyłącznie o zmroku, kiedy 2S7 opuszczały pasy leśne i poruszały się przez pola na nowe pozycje.

Pod koniec 2022 i w styczniu 2023 roku głównym obszarem bojowego użycia ukraińskich *Pionów* był kierunek doniecki. Między innymi armaty te były używane w obronie Bachmutu. Jednak liczba ukraińskich 2S7 na froncie stopniowo maleje, co wynika z kilku powodów. Jednym z nich są straty od ognia wroga. Portal oryxspioenkop.com odnotowuje utratę ośmiu *Pionów* przez 43. Brygadę. Dwa z nich zostały zdobyte przez Rosjan, a kolejnych sześć zostało zniszczonych. Głównym problemem jest jednak zużycie luf. Żywotność lufy działa 2S7 wynosi 450 strzałów, a w warunkach bojowych mogą one wytrzymać do 700 strzałów, potem jednak spada celność prowadzonego ognia. Ukraińcy nie mają zamiennika dla zużytych luf. Dlatego 43. SBArt stopniowo przezbraja się w haubice samobieżne kalibru 155 mm, w tym PzH 2000.

ROSYJSKIE 2S7/2S7M

29 stycznia 2015 roku w Internecie pojawił się film przedstawiający dział samobieżne

2S7 dywizjonu artylerii armii rosyjskiej przejeżdżające przez Makijewkę, kontrolowaną przez formacje prorosyjskie. W kwietniu 2015 roku co najmniej trzy *Piony* spłonęły podczas pożaru rosyjskiego obozu wojskowego w obwodzie rostowskim, niedaleko granicy z Ukrainą. Jednak prawdziwie masowe użycie armat samobieżnych *Pion* i *Małka* przez Rosjan rozpoczęło się dopiero po 24 lutego 2022 roku.

W chwili rozpoczęcia agresji na pełną skalę armia rosyjska dysponowała w linii (według informacji „Military Balance”) 60 armatami samobieżnymi 2S7M *Małka*. 16 z nich znajdowało się na wyposażeniu 45. Brygady Artylerii Dużej Mocy, podporządkowanej dowództwu Zachodniego Okręgu Wojskowego (dwa dywizjony po osiem armat; jeszcze dwa wyposażono w samobieżne moździerze 2S4 *Tulipan* kal. 240 mm). Resztę rozdysponowano pomiędzy brygady artylerii armii ogólnowojskowych i armii pancernej. Według etatu

Działa 2S7/2S7M były również „używane na innych kierunkach operacyjnych. Ich głównym celem było niszczenie ważnych celów w głębi obrony wojsk ukraińskich. Ponadto rosyjskie armaty prowadziły walkę przeciwbaterijną. To ostatnie zadanie stało się szczególnie istotne wraz z rozpowszechnianiem się nowoczesnych dział kal. 155 mm w ukraińskiej artylerii. Jednak takie zadania są dość ryzykowne, bowiem przykładowo w sierpniu 2022 roku na kierunku chersońskim odnotowano zniszczenie rosyjskiej 2S7 ogniem ukraińskich haubic M777. W sumie, jak podaje portal oryxspioenkop.com, od początku inwazji na pełną skalę Rosjanie stracić mieli sześć dział samobieżnych 2S7/2S7M (w tym jedną *Małkę* zdobytą przez wojska ukraińskie).

W przeciwieństwie do Sił Zbrojnych Ukrainy, Rosjanie mają znaczne zasoby 2S7/2S7M, umożliwiające zwiększenie ich liczebności w brygadach artylerii. Zdjęcia satelitarne na

▲ Rosyjska *Małka* z charakterystycznymi znakami szybkiej identyfikacji w postaci białej litery „Z”.

taka brygada ma posiadać jeden dywizjon armat (12 dział 2S7M), ale realnie w większości brygad ich brakowało (Rosjanie dysponowali łącznie 11 brygadami artylerii).

Przerzucanie wojsk rosyjskich w granice Ukrainy rozpoczęło się na długo przed inwazją i odbywało się pod pretekstem „ćwiczeń wojskowych”. 7 lutego 2022 roku na stacji kolejowej we wsi Wiesela Łopań (obwód biełgorodzki), położonej 17 km od granicy z Ukrainą, wylądowano eszelon rosyjskiego sprzętu wojskowego. Do sieci trafiło wideo, na którym użytkownicy zauważyli kilka rosyjskich dział samobieżnych 2S7M *Małka*. Oczywiście film ten powstał w celach propagandowych, Rosjanie pokazali w zbliżeniu pozycje swoich dział samobieżnych, przygotowanie do strzelania i samo strzelanie. W przyszłości to właśnie te armaty służyły Rosjanom do wsparcia ich wojsk na kierunku iziumskim.

początku kwietnia 2022 roku zarejestrowały obecność 170 *Pionów* w 94. Arsenale Broni i Amunicji w Omsku. Na początku czerwca liczba ta zmalała do 135, a w połowie lipca do 110 dział. Tym samym co najmniej 60 armat wysłano do naprawy, a następnie do jednostek. Oznacza to, że jeśli *Piony* w armii ukraińskiej są stopniowo zastępowane bardziej nowoczesnymi systemami artyleryjskimi, to w armii rosyjskiej służą one nadal, a ich liczba nawet rośnie. Według ekspertów rosyjskich to właśnie *Małka* okazała się najlepszym działem stosowanym podczas „specjalnej operacji wojskowej” – jak Rosjanie formalnie nazywają wojnę z Ukrainą. Główną jej wadą jest jednak brak pocisków kierowanych. Mimo tego armaty 2S7 odciskają nadal swoje piętno w wojnie artylerii prowadzonej w Ukrainie. ■

Fotografie: archiwum redakcji, archiwum autorów.